

Danas završavamo svoje koncelebracije u ovom tečaju. Zahvaljujem vam svima za vašu prisutnost i pažnju, za vaš dolazak na ovaj tečaj... Zahvaljujem predavačima, Glazbenom institutu za sudjelovanje u sv. misi, svim organizatorima i suradnicima tečaja.

Molimo danas Duha Svetoga da u nama neprestano ostvaruje čudo obraćenja, da bismo kao bregovi preneseni na Božju stranu trajno poput Pavla bili posude izabrane koje u generaciju ovog suvremenog, sekulariziranog i desakraliziranog svijeta unose ime Gospodinovo! Amen!

3. Diskusija — VI PITATE — MI ODGOVARAMO

U četvrtak poslije podne od 16 do 18 h upriličena je u velikoj dvorani diskusija o pitanjima u vezi s molitvom. U diskusiji koju je vodio tajnik Tjedna dr Adalbert Rebić sudjelovali su naši poznati teolozi i zastupnici jednog dijela našega tiska: dr Vjekoslav Bajsić kao predsjednik Tjedna i kao stručnjak za filozofiju, dr Tomislav Sagi-Bunić, teolog, dr Josip Turčinović, teolog i predstavnik Kršćanske sadašnjosti, dr Bonaventura Duda, bibličar, dr Jerko Fućak, bibličar, dr Ante Tamarut, liturgičar, i profesor Radovan Grgec, predstavnik Hrvatskog književnog društva sv. Cirila i Metoda u Zagrebu.

REBIĆ: Jedan je sudionik Tjedna postavio pitanje: »Što je sve molitva?« Molim Vas, oče Duda, da li biste Vi mogli ukratko odgovoriti na to pitanje?

DUDA: Ja sam u svome predavanju citirao brata iz Taizéa koji je rekao: »Sve je molitva što se u Bogu diže iz vjerničkog srca. A osobito u vjerničkoj zajednici sve je molitva što Duh u njoj moli. Amen!« Ovo je kratko. Inače bih mogao vrlo opširno na to pitanje odgovoriti, ali ne bih ovdje sada želio opet držati predavanje o tome što je molitva.

O. JAKOV MANDIĆ, karmelićanin: Zašto se nije obradila tema molitve kako je u programu naznačeno: Značenje i vrijednost molitve u kršćanskom životu. Mislim — a spreman sam mišljenje promijeniti — da je povijesna strana molitve jako dobro obrađena, dok je nedostavno zastupljena *životna* vrijednost molitve. Molio bih da mi netko obrazloži zašto je tako. Osim toga imam dojam da su zanemarene stanovite točke, naročito ove: molitva kao askeza odnosno mistika; molitva kao liturgija nije dovoljno obrađena i društveni aspekt molitve također nije dovoljno naglašen. Osim toga za nas redovnike vrlo je važna mentalna molitva odnosno razmatranje, a o tome nije bilo dostatno govoreno.

REBIĆ: Molim oca Šagi-Bunića da odgovori na ovo pitanje.

ŠAGI-BUNIĆ: Dio vaše kritike sigurno je na mjestu. No kad bismo htjeli sve probleme i sva pitanja oko molitve obuhvatiti, trebalo bi više predavanja i više dana. A to je teško ostvariti. Međutim, budući da niste ni jednom predavanju posebno prigovorili, znači da su sva ta predavanja prema vašem mišljenju bila potrebna. Samo bi prema vašem mišljenju trebala biti još neka predavanja. Ali vrijeme ograničuje ljude pa na jednom tako kratkom Tjednu ne može biti sve obrađeno. Osim toga, Tjedan nije zamišljen samo kao niz predavanja nego i kao rad po radnim grupama. I to što ste vi sada postavili, mogli ste u jednoj radnoj grupi razraditi i unijeti u zaključke pa bi se o tome na plenumu diskutiralo i plodovi bi Tjedna bili veći. Tjedan, nadalje, nema svrhu da ponavlja ono što se svaki dan radi, nego da unese one komponente kršćanske predaje koje su po sudu svih nas bile nedovoljno prisutne. Zato su predavanja bila baš takva! Budući da je kršćanstvo objavljena religija u povijesti, zato smo najviše razrađivali bibliju, povijest i tradiciju. To su bila stručna predavanja. A pobudne su misli trebale izći iz radnih grupa, iz kojih nam je svaka takva misao dobro došla.

O. JOSIP BADALIC, isusovac: Molim da mi obrazložite zašto se više na javnim skupovima ne moli ili izgleda kao da se ne treba moliti!

BAJSIĆ: Ne bih vam na to pitanje mogao odgovoriti, jer je to stvar pojedinih javnih skupova. Ne znam zašto oni ne mole!

SAGI: Mislim da otac Badalić misli na crkvene javne skupove, a na njima se moli (u crkvi, u crkvenoj školi itd.). Na nekim se skupovima koje crkveni ljudi organiziraju možda ne moli. Kad smo mi održavali *Koncilsku tribinu*, nismo se molili na početku ni na kraju, jer su tim skupovima prisustvovali i marksisti i ateisti pa nismo htjeli da im se molitva silom nameće. No, mi svakako mislimo da treba moliti na našim javnim skupovima.

REBIĆ: Jedan nepotpisani sudionik Tjedna pismeno je postavio ovo pitanje: Sv. Ivan Krizostom veli: 'Mi moleći zapovijedamo Bogu!' Kako to da mi možemo Bogu moleći se zapovijedati? Drugo, čujem od braće svećenika da nijedan predavač nije rekao definiciju molitve! Što je definicija molitve? — Molio bih najprije Vas, oče Sagi, da na ovo pitanje odgovorite budući da se tiče patrologije i teologije molitve.

SAGI: Pretpostavlja se da je Bog ljubav, sam po sebi dobar, i da ne može odbaciti onoga koji se njemu molitvom obraća. Dostojevski je čak uzeo u prilog besmrtnosti duše to da je nemoguće da Bog ugasi ljubav onoga koji je za života ljubio. Sama riječ *zapovijedanje* danas nama ne odgovara, jer ne ide u jezik ljubavi. Ta riječ nije simpatična, spada na državu, na vlast, poglavara i žandare. No, sveti Ivan je govorio onda kada je riječ zapovijedati mnogo značila i htio time reći da je Bog sasvim drugačiji nego ljudi i da mu možemo sve reći. — Što se tiče definicije molitve, mislim da je takvu definiciju vrlo teško dati kao što je uopće vrlo teško dati definiciju svih bitnih i osnovnih stvari. Kao što Koncil nije htio dati definiciju Crkve, jer ju je teško bilo dati, tako je teško dati i definiciju molitve. Može netko prihvatiti definiciju koju je dao sveti Augustin: »Molitva je razgovor čovjeka s Bogom.« To je svakako dobra definicija, ali ne znam da li ona današnjemu svijetu dovoljno govori. Svakako, vidi se da je potrebna teologija molitve. Na nama je da o tome razmišljamo i da ljudima omogućimo da im se otvori molitveni put prema Bogu.

REBIĆ: Molio bih vas, gospodine Bajsiću, da još Vi kao stručnjak za filozofiju odgovorite na ovo isto pitanje sa svoje filozofske strane.

BAJSIĆ: Čini mi se da se tu ne postavlja toliko pitanje o samoj molitvi, nego kako će se nešto reći o molitvi. Sv. Kristostom je bio propovjednik pa je tražio stanovite rečenice pomoću kojih bi razjasnio to pitanje. Što se tiče definicije molitve, želio bih vas najprije upozoriti na neke pretpostavke što je zapravo definicija. Definiram onda kad nekim pojmovima izričemo neku stvarnost. Molitva je stvarnost koju svatko doživljava na svoj različit način, pa i onda kad se moli u zajednici. Mogu postojati razne definicije molitve: teološka, fenomenološka i druge. Nadalje, kad nešto definiramo, onda nastojimo neku nepoznatu stvar izreći poznatim pojmovima pa ono što je nepoznato reduciramo na ono što je poznato. Ja bih podupro ono što je rekao o. Sagi i malo razjasnio. Budući da je naime molitva nešto tako fundamentalno u našem odnosu prema Bogu, ne može se svesti na neke druge jednostavnije i nama familijarnije činjenice. Molitva se ne može svesti na nemolitvu. Zato je eto molitvu teško definirati na jedan aristotelovski način. Sve definicije koje su o molitvi izrečene, više ili manje su fenomenološke. No nemamo mi svi iste doživljaje i ne mislimo svi na isto kad govorimo o molitvi. To se vidi već i iz same ove diskusije. Kao što je riječ Bog za nas najdublja tajna, tako je i riječ molitva za nas tajna, i teško je dati zajedničku definiciju molitve. Važno je da u diskusijama nademo zajedničku platformu i da doživimo dodir sa stvarnošću.

Da li je karitativni rad i naviještanje Evanđelja molitva?

IVAN DUIĆ: Molio bih da mi odgovorite kakva je ljestvica vrednovanja raznih molitava; drugo, da li je karitativni rad molitva i, treće, da li je naviještanje evanđelja molitva?

SAGI: Na ovo pitanje želio bih ja odgovoriti. Prvo: svi su molitveni oblici pred Bogom vrijedni. Teološki pak gledano svakako je najvrednija sakramentalna molitva u kanonu prema onoj Kristovoj: »Gdje god su dvojica ili trojica u moje ime sakupljeni, ondje sam ja među njima!«

TURČINOVIĆ: Ja bih rekao da je vrednija ona molitva u kojoj ima više vjere u Boga, nade i ljubavi.

FUČAK: Što se tiče drugog i trećeg pitanja Ivana Duića, često se pitam da li je vrednije moliti da dođe Kraljevstvo Božje ili propovijedati dolazak Kraljevstva Božjega! Prema tome, naviještanje evanđelja je molitva i karitativni rad je molitva, ako je učinjen iz nesebičnih ciljeva.

Liturgija u zajednici

O. ALOJZIJE TOMIĆ: Liturgija pretpostavlja liturgijsku zajednicu, a na Tečaju nije bilo riječi o zajednici. I da li je subjekt crkvene molitve samo svećenik?

SAGI: Moje je predavanje upravo bilo o molitvi zajednice. Kanon moli zajednica. Ove godine nisu, na žalost, u predavanjima obrađena pastoralna pitanja skupljanja zajednice, ali je to bilo prošlih godina obrađeno. Ove je godine o tome trebalo više reći u radnim grupama. Što se tiče zajedničke i privatne molitve, moram reći ovo: teško je te dvije stvari kontraponirati. Bez zajedničke molitve nema privatne molitve. Ima časova kad čovjek teško moli u zajednici, a lakše sam, ali se ne slažem s time da današnji čovjek uopće teško moli u zajednici. Gdje je liturgija živo sprovedena, ne može biti tog slučaja.

TURČINOVIĆ: Mislim da se ističe razlika između individualističke i komunitarne molitve, a ne toliko osobne i skupne (fizički) molitve. Privatno moljenje ima u Crkvi nužno komunitarne dimenzije, premda je privatno. Očenaš je prototip svake molitve kršćanina. Ta molitva lijepo pokazuje kako je svaka naša molitva komunitarnih dimenzija: Oče naš, daj nam, otpusti nam naše duge, ne uvedi nas... U svim je molitvama jedno *mi*. I svaki koji u misi moli, moli on sam. A moli tako komunitarno i drugdje gdje je sam.

DUDA: Meni se čini da je u *Canticum laudis* kao i u svim uvodnicima liturgijskih knjiga dan najsvečaniji izraz crkvene nauke o molitvi. Ne treba se dakle obazirati na privatna mišljenja pojedinih profesora, nego se treba usmjeriti na ono što mi kao vjernici o molitvi mislimo i da to onda pretalimo u talionici crkvenog učiteljstva o molitvi. Što se tiče privatne i liturgijske molitve, rekao bih: da li se meni računa da sam molio kad sam bio na misi i, dalje, da li sam ja to bolji privatni molitelj, što se bolje zalažem u samoj misi? Ako je tako, a jest tako, onda nema straha. Liturgijska je molitva škola za privatnu molitvu. Papa Pavao VI veli da privatna molitva mora dotle dozreti da uđe u zajedničku liturgijsku molitvu.

REBIĆ: Molio bih Vas, gospodine Bajsiću, da odgovorite na pitanje koje je postavio jedan od prisutnih sudionika: »Konstatira se da ljudi gube povjerenje u molitvu kad nisu uslišani. Oni žele biti uslišani, kad već mole.

Nadalje, nitko od govornika nije ništa rekao o protestnoj molitvi, a nije je puno Sveto pismo (Job, psalmi). Možda bi bilo manje psovke kad bismo ljude naučili protestnim molitvama.«

BAJSIĆ: Što se tiče prvog dijela pitanja, rekao bih: neka ljudi tako mole da budu uslišani. Drugim riječima, naša vjera u Boga mora imati neku stanovitu fundamentalnu dubinu. Ako gledamo povijest kršćanstva kroz vjekove, vidimo da nas Bog uvijek iznenađuje. Čovjek po svojoj naravi religiju uvijek vuče na svoju stranu. Ali Bog nije »stoliću, otvori se!« Pred Bogom zapravo nemamo što drugo željeti nego samu njegovu nazočnost u našem životu. — Što se tiče drugog dijela pitanja, odnosno protestnih molitava, rekao bih da su one izraz iskrenosti. Mi se, na žalost, u crkvenom životu često neiskreno vladamo, budući da neiskren čovjek bolje prolazi u našem crkvenom društvu nego iskren čovjek. Zato su mnogi neiskreni. Stanovitu ulogu u našem ponašanju prema Bogu igra i naša slika o Bogu. Mi imamo o Bogu stanovitu sliku prema kojoj je on užasno daleko, transcendentalan, i strašno je uzvišen: nalazi se u svome majestetu. No to nije slika Boga koji je došao u ovaj svijet, u našu sredinu, za nas se rodio i za nas je umro. Šteta je što se čovjek ne usuđuje stati pred Boga onakav kakav jest, nego sebe pred Bogom nastoji falsificirati. Upravo zato imamo neurotičare, čudake, pobožnjakoviće i slično. Čovjek se ne ponaša pred Bogom onako normalno kako bi se trebao ponašati. Zato je potrebno prije svega da čovjek stane pred Boga onakav kakav doista jest, sa svom svojom bijedom. I bilo bi lijepo kad bi kao takav mogao stati i pred svoju kršćansku zajednicu, a da ga nitko ne osudi. Job je bio iskren: smio je reći Bogu sve što mu je bilo na srcu. No, onda je i Bog njemu sve rekao.

Molitve vjernika

O. Tomislav TENSEK: Molio bih dra Turčinovića da nam odgovori što je s molitvama vjernika za koje je najavljeno da će izići u jednom svesku.

TURČINOVIĆ: Ta se knjiga već dugo sprema, no kako će ona konačno izgledati, ovisi o onima koji su kompetentni, prije svega o liturgijskoj komisiji. Zamisljeno je da u toj jednoj knjizi budu sve molitve vjernika za sve nedjelje, za sve blagdane Gospodnje, za sve zapovijedane blagdane, za razna liturgijska vremena itd. Bio bi, dakako, tu i neke vrsti svetački communio zbog raznih godišnjica, molitve vjernika za razne zgode i za prigodne mise. To bi sve bilo u jednoj knjizi razdijeljeno po liturgijskim vremenima tako da bi činilo jednu cjelinu s čitanjima i s misnim obrascem. Građa je uzeta iz više izvora. U obzir su uzete već postojeće zbirke molitve vjernika na svijetu koje su pojedine Biskupske konferencije dozvolile. Posao je, kako vidite, vrlo zamašan. Knjiga će biti veličine jednog lekcionara. Vjerujem da će pripremljeni materijal doći na proljetno zasjedanje Biskupskih konferencija.

Prijevod biblijskih čitanja

REBIĆ: Jedan nepotpisani sudionik postavio je ovo pitanje: »Da li bi bilo moguće malo dotjerati prijevod biblijskih čitanja. Ako neizgodno zvuči prijevod koji sada imamo, zašto ne bismo uzeli prijevod Vulgate ili Jeruzalemske Biblije (Bible de Jérusalem). Nekada se čovjek mora crvenjeti kad tekst pročita bez pripreve, a što istom kad ga pročita jedna časna sestra ili netko drugi.« — Molio bih vas, oče Duda, da vi na to pitanje odgovorite.

DUDA: Pitanje je mnogostruko, pa ću na nj odgovoriti per partes: 1) Prijevod biblijskih čitanja treba dotjerivati! To je uostalom i uputa Svete Stolice. Kad je meni kardinal Seper dao mandat za prijevod Biblije, ja sam

ga prihvatio, ali sam ga molio da se omogući brz rad, jer za dugoročan rad nemamo radnika, ali da se odmah osnuje komisija koja će dugoročno raditi. To doduše vrijedi za onu prvu Bibliju. Ta komisija još nije osnovana i ja molim da se ona što prije osnuje, odnosno imenuje. Dakle, prijevod biblijskih čitanja treba dotjerivati.

2) Velite da se svećenik mora crvenjeti ako ta čitanja čita bez pripreve. Molim Vas, pročitajte bez pripreve našu himnu *Lijepa naša* pa ćete vidjeti koliko ćete se puta *popiknuti*, kako Zagorci vele. Kad u javnosti čitamo, imamo kompleks javnosti. Zato je čitanje bez pripreve samo za se jedan problem.

3) Nismo uzeli prijevod Vulgate niti prijevod Jeruzalemske Biblije samo zato da nam ne bi tko prigovarao da smo odveć slijedili Jeruzalemsku Bibliju, koju smo ipak dosta slijedili, a nismo uzeli Vulgatu jer bismo se onda opet i te kako morali crvenjeti. No, Bog se nije crvenio da nam neke stvari reče! 4) Što se časne sestre tiče, to je problem kompleksa pred nekim stvarnostima, riječima i pojmovima. Na jednom je predavanju, na jednom seminaru, pomoću posebnog aparata testirano nekoliko njih kako reagiraju na neke izgovorene riječi. Kad je izgovorena riječ zaručnik, aparat, koji je odražavao doživljaje i osjećaje časne sestre, iznenada je jako reagirao, jer je ona jako reagirala na riječ zaručnik. No to ne znači ništa drugo nego da je časna sestra jako angažirana u čuvanju svete čistoće. A to je dobar znak.

Da li su molitveni priručnici suvremeni?

VIČ. Ivica KECERIN: Ima li nade da se naši udžbenici i priručnici prilagode, prema ovim predavanjima, suvremenim potrebama?

REBIĆ: Molio bih da na ovo pitanje najprije odgovori Šagi, a onda Turčinović pa Grgec kao predstavnici izdavačkih kuća koje najviše tiskaju liturgijske knjige i posebno molitvenike.

SAGI: Treba učiniti rezolucije koje bi Fakultet objavio ili izravno poslao Biskupskim konferencijama da se u tome nešto ostvari. Trebalo bi danas, istina, brzo rješavati stvari, no ipak treba i strpljivosti. Moramo imati u vidu da nemamo snaga, da nemamo vremena, da nemamo novaca itd.

TURČINOVIĆ: Mislim da je na tom području ipak već nešto učinjeno. Priređena je *Misna knjiga* za narod koja je imala velik uspjeh. A i *Časoslov za Božji narod* tome će mnogo doprinijeti. Zatim, pripremamo jedan molitvenik za *radnike*. Da li će se to sasvim ostvariti, vidjet ćemo. Pomišljamo na molitvenike za *gradske sredine*, za *mlađe*. Svaki jedan takav novi molitvenik mora biti komunitaran, eklezijalan, egzistencijalan i angažiran. Ako bude drugdje stvaralaštva, bit će ga i tu. Ima stanovitih zapreka u mentalitetu naših ljudi, ali vrijeme će nas prisiliti da rješavamo stvari.

REBIĆ: Molio bih profesora Radovana Grkca da nam kaže što Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, odnosno Sv. Cirila i Metoda, koje godinama izdaje molitvenike i katekizme, poduzima za obnovu molitve?

GRGEC: Mi se u svojoj izdavačkoj djelatnosti, u vezi s priručnicima i molitvenicima, trudimo da odgovorimo potrebama vremena. Imamo prvenstveno pred očima našu čitalačku publiku koju predstavljaju široki slojevi naroda. Dakako, treba misliti i na preodgoj tih širokih slojeva. Molitvenike i katekizme nastojimo adaptirati razvojnim uvjetima naše mladeži u okvirima tradicionalnih iskustava. U izdanju *Kruha nebeskog*, molitvenika, nastojali smo izostaviti sve što bi moglo biti odraz zastarjelih shvaćanja ili tome slično. — Dakle, nastojimo pomiriti staro s novim!

Neka praktična liturgijska pitanja

REBIC: Jedan od sudionika Tjedna pita: 1) Kako je bolje reći »Tajna vjere« ili »Ovo je tajna vjere!« 2) Zašto ne može čitati evanđelje svatko bez obzira na spol? i 3) Trebalo bi izbjegavati da poslanicu čitaju djeca. — Molio bih nekoga od prisutnih teologa da na ta pitanja odgovori.

DUDA: »Tajna vjere!« je poklik s usklikom kojim izražavamo svoju vjeroispovijest. A kad velimo »Ovo je tajna vjere!«, onda je to indikativna formula. Ona treba biti, naprotiv, doista eksklamativna formula, kojom zajednicu pozivamo da u najsvetijem trenutku euharistije izrazi svoju vjeru u Isusovo uskrsnuće i u skori Isusov dolazak. Bilo bi poželjno tu vjeroispovijest izgovarati stojeći i to, po mogućnosti, pjevajući.

ŠAGI: Imam ovdje pri ruci knjigu *Karla Braga: Il Canone*. Karlo Braga je radio u Vijeću za provedbu konstitucije o liturgiji te je u toj stvari doista mjerodavan. On u toj knjizi daje komentar svih naših kanona i veli ovo: »Ne bi bilo hvale vrijedno kad bi se to značenje suzilo na jednu običnu tvrdnju da vjerujemo u misterij nazočnosti Isusove u euharistijskim prilikama.«

REBIC: Molio bih dra Tamaruta kao liturgičara da odgovori na ona praktična pitanja iz liturgije.

TAMARUT: Što se tiče samog usklika **TAJNA VJERE**, mnogo se o tome raspravlja da li se te riječi odnose na otajstvo Kristove nazočnosti u euharistijskim prilikama, kako kaže Braga, ili pak na ono što slijedi, naime: »Tvoje uskrsnuće slavimo, Tvoj slavni dolazak iščekujemo!« Ne bi dakle tu rečenicu trebalo shvatiti u statičkom smislu, nego u dinamičkom: to je iščekivanje Gospodina koje je uključeno u to Otajstvo vjere! — Što se tiče upita zašto ne može čitati evanđelje svatko bez obzira na spol, mislim da se taj propis temelji na samom dostojanstvu evanđelja. Posebno je povlašteni trenutak kad se svečano čita evanđelje. Zato ga i čita ovlaštena osoba. No u posebnim slučajevima može čitati evanđelje i druga osoba, na primjer kad je svećenik slijep ili pak slabo vidi te ne može čitati. A što se tiče onog prijedloga da bi trebalo izbjegavati da djeca čitaju poslanice, ja se s time sasvim slažem. Mislim da sva misna biblijska čitanja trebaju čitati odrasle osobe, ako je to ikako moguće. Sasvim drugačije zvuči ako čitanja čitaju djeca ili koja odrasla osoba. No, ako se radi o dječjoj misi, onda je razumno da sama djeca čitaju čitanja. Htio bih vas upozoriti da prema novom papinom motupropriju treba biti posebna osoba za čitanja koja će imati red, odnosno službu čitača.

REBIC: Što biste Vi, oče Duda, na to rekli, odnosno da li biste mogli sa svoje strane upotpuniti odgovor.

DUDA: Prije svega liturgija je hijerarhijska stvar. Dakako, treba znati što je to hijerarhijsko uređenje. Hijerarhijsko uređenje uključuje i kler i Božji narod. Prema tome, hijerarhija nije samo kler nego cijela Crkva koja je po svojoj naravi dvočlana. Uređivati liturgiju svakako spada na biskupe; no to uređivanje mora biti takvo da u njemu progovori sva Crkva. Prema tome, sve odredbe koje su donesene trebamo prihvatiti s poštivanjem, ali ih uzeti kao razumne i da ne dokidaju našu razumnost.

REBIC: Što biste Vi, oče Duda, na to rekli, odnosno da li biste mogli sa bali tako odgojiti da postanu sposobni formulirati molitve vjernika. Svatko od njih ima svoje potrebe kad dođe slaviti euharistiju, treba ih formulirati i u molitve vjernika unijeti.

TAMARUT: U sadašnjoj strukturi molitve vjernika ima mjesta i za posebne nakane pojedinih vjernika ili grupe vjernika. Trebalo bi dapače vjernike poticati da sudjeluju u tim molitvama. No te bi nakane trebalo prije formulirati da bude sačuvan *lex orandi — lex credendi*.

MOCIBOB: Ne bi li se i kod nas moglo uvesti više kanona kao što su uvedeni već u Nizozemskoj ili u mnogim biskupijama Njemačke?

DUDA: Dok se ne otvore vrata za druge kanone, neka se barem ova četiri postojeća poštuju i obilno koriste. No kod nas ima zle krvi. Nije li to hereza što neki izbjegavaju moliti 2. kanon, jer je prema njima prekratak. A još je opasnije kad neki prosuđuju nečiju vjeru prema tome da li moli kraći ili duži kanon. Meni se dogodilo da mi je jedan subrat rekao da sam uzeo »lovački kanon«. Protiv toga protestiram!

SAGI: Braga u svome djelu o kanonima veli da je 2. kanon uzet osobito radi dječjih misa. Kratak je i vrlo jasan. Tekstovi su vrlo pogodni za inicijaciju u vjeru.

TAMARUT: Oblikovano je već posebno vijeće koje proučava mogućnosti različitih kanona.

BAJSIĆ: Zelio bih nešto reći s obzirom na 2. kanon. Molitva je tako fundamentalna stvar! Po njoj vjernik želi opstajati pred Bogom. Molitva je zato nešto središnje za život pojedinog vjernika. I zato mislim da je pestificijalan običaj miješati se u intimni odnos drugoga čovjeka prema Bogu i određivati mu kakav on mora biti u tom odnosu prema Bogu. Čovjeku moramo dati slobodu da bude pred Bogom onakav kakav doista jest, a ne da ga silimo da glumi pred Bogom kao što mora glumiti pred ljudima. Koje mi pravo imamo da drugima određujemo kakav će odnos imati prema Bogu u molitvi i da prosuđujemo: ovaj moli dobro, onaj moli loše...? Ovakvim prosuđivanjem drugoga obezvređujemo i pokazujemo da naša vjera u Boga zapravo i nije vjera u onoga pravoga Boga!

O. KRESO BORKOVIĆ: Ima li dogmatskih razloga protiv toga da euharistijsku molitvu, to jest kanon, izmoli sav narod?

SAGI: Teško je reći da ima dogmatskih razloga protiv toga da bi narod tu molitvu molio. Ima samo povijesnih razloga! Ta molitva načelno spada na predsjedatelja. Kad bi netko mislio da bi je morao moliti sav narod, onda bi joj se morala mijenjati sva struktura. No, neke molitve iz kanona ipak svi vjernici izgovaraju, na primjer SVET izgovaraju svi zajedno, poklik vjere! Gledano povijesno, mogli bismo i molitve za pokojne i za žive izgovarati svi zajedno. A što se tiče konsekracije, naša je nauka, doctrina catholica, i naše shvaćanje da samo svećenik konsekrira. To znači, ako bi neka skupina bez svećenika izgovarala te riječi, ne bi bilo konsekracije. No, ako netko zajedno sa svećenikom izgovara te riječi, time nipošto nije otajstvo vjere iskvareno!

TAMARUT: Imate pravo: ako bi doista neka osoba zajedno sa svećenikom izgovarala te riječi, to ne bi bilo besmisleno!

REBIĆ: Netko je pismeno postavio pitanje da li moljenje Brevijara odnosno časoslova još uvijek obvezuje pod teški grijeh. Molio bih dra Tamaruta da na ovo pitanje odgovori.

TAMARUT: Tajnik Zbora za bogoštovlje u jednoj privatnoj izjavi reče da dosadašnji propisi u tom pogledu nisu izmijenjeni. Kan 135 veli: »Clerici, in maioribus ordinibus constituti, exceptis iis de quibus in can. 213,214, tenentur obligatione quotidie horas canonicas integre recitandi secundum

proprios et probatos liturgicos libros.« Kako sami vidite, u kanonu se nigdje ne spominje teški grijeh. Obaveza koja je postojala prije, postoji i sada s time što se sada osobito potcrtava važnost Jutarnje i Večernje molitve u Časoslovu. Prema tome, ako imam razloga da izostavim srednji čas, taj isti razlog ne bi vrijedio da izostavim Jutarnju ili Večernju. Za to bih morao imati veći razlog. A da li je netko teško ili lako sagriješio, ako je zanemario koji dio Časoslova, to je stvar njegova odnosa prema Bogu i njegove savjesti.

REBIĆ: Netko Vam, dr Tamarute, postavlja pitanje: »Ne mora li se žena osjećati u Crkvi potisnutom od službene hijerarhije kad joj ona brani čitati biblijska čitanja u misi?«

TAMARUT: Propisi vele s obzirom na čitanja: ako nema službenog čitača koji ima red čitača, onda mogu čitati obični laici i to u prvom redu muškarci. Ako nema prikladne muške osobe, onda može čitati i ženska osoba. To znači da na jednom skupu može biti i 500 muškaraca, a nijedan se ne smatra prikladnom osobom da čita ili jednostavno ne želi čitati. U tom slučaju, ako je tu samo jedna žena koja se smatra prikladnom da čita čitanja, onda je ona ta prikladna osoba koja će čitati biblijska čitanja, jer je spremna čitati.

Zašto nije bilo predavanja o pjevanoj molitvi?

Jedan je od sudionika postavio pitanje: Zašto se nije govorilo na Tečaju o pjevanju i o pjevanoj molitvi?

DUDA: Meni je osobno žao što takvog predavanja nije bilo. Nije bilo vremena! No za vrijeme koncelebracije pjevana molitva bila je u praksi prilično zastupljena pa prema tome na Tečaju bijaše nešto i o pjevanoj molitvi.

REBIĆ: Sudionici Tjedna, laici koji su zaposleni u glazbenom radu u Crkvi, pitaju zašto nema dovoljno mogućnosti za suradnju s glazbenicima. Što biste im Vi, dr Turčinoviću, na to odgovorili?

TURČINOVIC: Glazbi posvećujemo pažnje, i više nego netko misli. Organizirali smo jedan simpozij zajedno s kompozitorima. Mnogim kompozitorima nije jasno da su oni sada pred novim stvaralaštvom. Kada se na primjer stvarao koral, nije bila Biblija tako napravljena da bi se koral odmah mogao potpisati i bez poteškoće pjevati tekst. Nego koral je tako nastajao kako je već Biblija postojala. Pjevanje se naime ravnalo prema tekstu, a ne tekst prema potrebama pjevanja.

Razna pitanja Kršćanskoj sadašnjosti

REBIĆ: Netko Vam je, gospodine Turčinoviću, pismeno postavio ovo pitanje: »Ima li nade da će izdavačka kuća Kršćanska sadašnjost paziti da ne mijenja riječi i izraze u tekstu? Narod reagira i ogorčen je!«

TURČINOVIC: Moram reći da to nije stvar KS. Ona stvarno ništa ne mijenja u tekstovima. No, istina je da u povijesti tekstova postoje promjene. Ali te promjene dolaze iz Rima. Mi samo ono golo kako dolazi od BK na dlaku primjenjujemo.

REBIĆ: Netko Vam je opet postavio pitanje: »Zašto moramo istu stvar dok konačno iziđe, platiti pet puta?«

TURČINOVIC: Mogu pretpostaviti da se misli na Svešćice u Misalu i na one Svešćice s pripjevnim psalmima. Smatram da smo neusporedivo manje listića izdali nego što su to učinili drugi narodi. Išli smo za tim da bude što prije definitivno. Uostalom, ti svešćici još i danas vrijede. Ako netko misli da mu je Misal nepotreban, može se služiti Svešćicima.

REBIĆ: Jedan od sudionika postavio je Kršćanskoj sadašnjosti ovo pitanje: »Kupujem sva izdanja KS. U zadnje vrijeme se čuje da je KS povezana s IDOC-om...«

TURČINOVIC: Moram reći: ovo su najobičnije, doduše bolne, klevete! Mi možemo sve dokumentirati. Ima ih koji čak govore da mi financiramo IDOC, a netko reče da nas podržava međunarodna organizacija Židova. To su sve bolne klevete!

Ovime smo završili ovu inače vrlo plodnu i mislima bogatu diskusiju.

Adalbert Rebić

4. PLENARNA DISKUSIJA

(petak 26. siječnja 1973. prije podne)

1) Izvještaji pojedinih radnih grupa

I. Izvještaj o radu 1. radne grupe: Obnova molitve prema 2. vatikanskom saboru

Zbog nemogućnosti da predsjedateljstvo toj radnoj grupi preuzme dr Marin Srakić, kako je to bilo predviđeno, sudionici te grupe dogovorili su se da predsjedatelj bude dr Jerko Fućak, a da mu pomoćnici budu vlč. Ivan Sešo i dr Zvezdan-Vjekoslav Linić.

Referati su trebali biti polazište daljnje diskusije. Vlč. Ivan Sešo je zamislio svoj referat o temeljnim načelima molitve polazeći od koncilskih dokumenata, napose Uredbe o liturgiji, gdje najčešće nalazimo smjernice o obnovi molitve. Obilno je iskoristio i mjesta koja u drugim dokumentima također smjerodavno govore o obnovi molitve (na primjer LG, AA, PO, OT, UR). Posebno se osvrnuo na dekret pape Pavla VI »Laudis canticum« i na bitne novosti u novom časoslovu. U tom se dekretu vide uvjeti za novo proljeće kršćanske molitve.

O. dr Zvezdan-Vjekoslav Linić upozorio je na nove vrednote u molitveniku Rimskog misala: nakon kratkog općenitog pregleda nekih temeljnih istina o stilu, tradiciji i nastanku molitvenih obrazaca u novom Misalu, referat je nabrojio samo neke konkretne novine, kao što su: familijarnije apelacije u molitvama novog misala, nova eshatološka perspektiva utemeljena na teologiji 2. vatikanskog sabora, vrednovanje zemaljskih stvarnosti i horizontalnost života s braćom.

O. dr Jerko Fućak iscrpno i dokumentirano govorio je o povijesti nastanka novih liturgijskih knjiga. Konstitucija o liturgiji izglasana je na Saboru 4. prosinca 1963. Već nepun mjesec dana kasnije, 3. siječnja 1964, osnovano je Vijeće za provedbu te konstitucije. Referat daje pregled knjiga koje je Vijeće izradilo. Značajan je i redosljed kojim su knjige izlazile. Opširnije izvješćuje o tom kako je nastajao misni lekcionar i časoslov. Na ta dva primjera pokazuje studioznost kojom su knjige nastajale i, po tome, dubinu liturgijske obnove koja se u njima krije te, na kraju, daje pregled važnijih novosti u časoslovu koje konkretno omogućuju provedbu te obnove.

Potom se razvila diskusija, na kojoj su sudionici uzeli udjela vrlo aktivno. Nažalost, vrijeme je uistinu bilo vrlo ograničeno, tako da se ne može govoriti o detaljnoj razradbi nekih nabačenih pitanja, nego na pabirčenju